

BIJLAGE 1 – Agenda circulair activiteiten & kansen

In deze bijlage vindt u in meer detail informatie over Circulair Zuid-Holland. Achtereenvolgens leest u, per ambitie:

- 1) Een beknopte beschrijving van de relatie tussen de betreffende ambitie en circulariteit
- 2) Een samenvatting van lopende activiteiten richting een circulair Zuid-Holland
- 3) Een overzicht van gesignaleerde kansen richting een circulair Zuid-Holland. Daarbij geven we zo mogelijk aan op welke termijn deze kansen tot resultaten kunnen leiden: korte (<5 jaar) of lange (>10 jaar) termijn. Ook geven we een inschatting van het belang van het benutten van deze kansen: randvoorwaardelijk voor het halen van de circulaire doelstelling of aanvullend bij het halen van het einddoel om onze eigen opgaven volledig circulair te maken.

Ambitie 1: Samen werken aan Zuid-Holland		
<i>Relatie met circulair</i>		
<p>De circulaire transitie vraagt een integrale blik, lange adem, standvastigheid én aanpassingsvermogen aan nieuwe omstandigheden. Een sterk lokaal en provinciaal bestuur is essentieel om de transitie te laten slagen. Tegelijkertijd hebben kleinere gemeenten veelal niet de expertise in huis om te sturen op de circulaire transitie. Circulaire transitie bereiken we daarnaast samen. Medeoverheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en bedrijven zijn onze belangrijkste samenwerkingspartners die elkaar vinden in vernieuwersnetwerken. Daarbij is de provinciale rol die van initiator en aanjager, en doen we een beroep op eigenaarschap en initiatief van alle betrokken partijen.</p>		
<i>Wat doen we nu al</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • Meerdere activiteiten richten zich op het ondersteunen van gemeenten op het gebied van circulair. Zo neemt een aantal gemeenten deel in de vernieuwersnetwerken die de provincie ondersteunt op het gebied van duurzame zonne-energie (Fair Solar Netwerk) en het Natuurlijke Reststromen Netwerk. • Daarnaast worden gemeenten middels georganiseerde events, gesprekken in de kring van gemeentesecretarissen en nieuwsbrieven ondersteund op hun circulaire programma's. • Ook investeren we in kennisopbouw, onder meer op het gebied van sociale gevolgen van de circulaire economie. Circulaire kennisvragen uit de eigen organisatie agenderen wij bij ACCEZ en bij de samenwerkingsverbanden van universiteiten en hogescholen. 		
<i>Kansen</i>	<i>termijn</i>	<i>belang</i>
Verder uitbouwen van de huidige activiteiten die zich richten op gemeenten.	Kort	Aanvullend
Beter benutten van onze eigen netwerken richting Europa met het oog op internationale samenwerking, subsidie en lobby.	Kort	Aanvullend
Doorontwikkelen van ons lerend vermogen: stimuleren van het uitwisselen van kennis en ervaring uit gemeentelijke pilots rond circulaire projecten.	Kort	Aanvullend

Ambitie 2: Bereikbaar Zuid-Holland

Relatie met circulair

In de aanleg, het beheer en onderhoud van provinciale infrastructuur gaan flinke materialenstromen om. Met duurzame keuzes rondom de provinciale infrastructuur kunnen we in de rol van opdrachtgever de circulaire transitie versnellen. Dit betreft nieuwe manieren van aanbesteden van de aanleg, beheer en onderhoud van provinciale wegen, fietspaden, oeverbescherming etc. (circulair asfalt, beton, biobased materialen). Ook ligt er een relatie met het bermbeheer; denk aan het benutten van bermmaaisel als grondstof waarbij tevens de verwerkingskosten afnemen omdat er minder afval vrijkomt.

De raakvlakken tussen goederen- en personenvervoer en circulair liggen op het verminderen van vervoersstromen door vermindering van materiaalverbruik en afvalstromen, verschuiving van met name goederenvervoer naar duurzame modaliteiten en in de aanbesteding van OV-concessies. Deelmobiliteit tenslotte is een aspect van duurzame mobiliteit met duidelijk raakvlakken met circulair. Door het delen van auto's wordt bezit gedeeld wat zorgt voor minder materiaal gebruik en uitstoot.

Wat doen we nu al

- Circulariteit van de provinciale infrastructuur heeft al meerdere jaren onze aandacht. Zo is het Team Duurzame Infrastructuur al langere tijd actief. Dit team betekent veel voor de kennisopbouw rond circulariteit en borging in de processen en manier van werken.
- Daarnaast nemen we in IPO verband deel aan de P12 'Duurzame GWW'. Waarin we samen met de andere provincies, maar ook rijk en de gemeenten kennis uitwisselen en methodes ontwikkelen die we als gezamenlijke wegbeheerders kunnen toepassen.
- Ook op andere gebieden wordt samengewerkt en gelobbyd voor meer duurzaamheid in circulariteit binnen de GWW-sector. Denk aan het Startup-in-Residence programma voor bermmaaisel, CHAPLIN programma voor biobased asfalt, volgen van en deelnemen aan landelijke 'buyer groups', deelname aan interprovinciale ambitiebepaling, doorontwikkeling aanbesteding met onder meer materialenpoort.
- Ook zijn er diverse concrete toepassingen van circulariteit in provinciale GWW (fietspaden, subsidie voor Plastic Road', toepassing meer gerecycled asfalt).
- Monitoren van onze impact middels een materialen footprint en evalueren of toegepaste maatregelen opgeschaald kunnen worden
- Vertalen van de materiaalstroomanalyse naar een (reststromen)beleid en implementatieplan waarbij wij ons richten op materiaalstromen met een grote impact (zoals beton en asfalt)
- Ontwikkelen en deelname aan Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP's)
- Verduurzaming van de provinciale OV-concessies, middels elektrische en waterstofbussen.
- Wij realiseren ons dat in de provinciale GWW zowel veel materialen omgaan, als dat wij zelf aanbestedende partij zijn. Dat maakt Bereikbaar Zuid-Holland tot een belangrijke ambitie om bij te dragen aan een circulaire provincie. Veel van onderstaande benoemde kansen zijn dan ook al in gang gezet.

<i>Kansen</i>	<i>termijn</i>	<i>belang</i>
Bij inkoop en aanbesteding (meer) ruimte geven aan marktpartijen (functioneel i.p.v. technisch specificeren), met hogere minimumeisen wat betreft circulariteit, waarbij ervaringen uit geëvalueerde projecten continu worden meegenomen.	Kort	Randvoorw.
Vaststellen van circulaire doelen voor de provinciale organisatie en GWW als sector in Zuid-Holland.	Kort	Randvoorw.
Het structureel aanbieden en delen van kennis op het gebied van circulariteit zowel intern als extern.	Kort	Randvoorw.

Uitvoeren van ketenanalyses rondom bermmaaisel en implementatie van lessen in aanbesteding van regiocontracten.	Kort	Aanvullend
Het organiseren van een (overheden)netwerk over circulaire GWW en het samen maken van een transitieagenda voor de verschillende materiaalketens (bijvoorbeeld asfalt en beton) met diverse partners landelijk of en/of regionaal.	Kort	Aanvullend
Reeds beschikbare middelen voor energietransitie in de mobiliteit mede benutten voor circulaire transitie (waarmee tevens de CO ₂ -footprint naar beneden gaat).	Kort	Aanvullend
Onderzoeken van de mogelijkheden voor meer circulariteit in de verlening van OV-concessies. Waar die zich nu nog (waar het duurzaamheid betreft) vooral richten op emissiereductie, zien we mogelijkheden voor meer circulariteit bij bijvoorbeeld batterijen.	Kort	Aanvullend
Binnen onze eigen bedrijfsvoering en binnen de bestaande coalitie 'anders reizen' zijn we voornemens om deelmobiliteit onder medewerkers verder te stimuleren.	Kort	Aanvullend
Optimaliseren van goederenvervoer: vermindering van vervoersstromen, verduurzaming van emissies en verschuiving van wegverkeer naar duurzamere modaliteiten. Diverse mogelijkheden verdienen een nadere verkenning.	Lang	Aanvullend
Bevorderen van deelmobiliteit in de nieuw te ontwikkelen woningbouwlocatie in de Zuidplaspolder.	Lang	Aanvullend

<p>Ambitie 3: Schone energie voor iedereen</p> <p><i>Relatie met circulair</i></p> <p>De transitie naar een circulaire economie en de energietransitie hebben als gezamenlijk doel CO₂-reductie. Wie zien aangrijpingspunten op drie fronten: (1) circulair maken van energieopwekking middels duurzame zonnepanelen, windmolens en batterijen; (2) energiebesparing realiseren met biobased isolatiematerialen; (3) vastleggen van CO₂ in biobased bouwmaterialen en in de bodem. Bij de verduurzaming van industrie gaan grondstoffen- en energiesysteem hand in hand. Iedere ton grondstoffenbesparing bespaart tevens op energiebehoefte en op CO₂-footprint.</p> <p><i>Wat doen we nu al</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De inzet is om circulaire (lokaal geproduceerd, herbruikbaar en recyclebaar) zonnepanelen beter beschikbaar te maken als alternatief voor de nu gangbare, veelal Chinese, panelen die de markt domineren. Daartoe lopen meerdere initiatieven, zoals het vernieuwersnetwerk Fair Solar, dat de provincie ondersteunt. • Ook investeren we in kennisopbouw. Analoog lopen er ook initiatieven voor verduurzaming van de elektriciteitsopwekking uit wind, zoals deelname aan de Nationale Buyer Group, kennisopbouw en samenwerking met andere overheden. • Verkenningen naar juridisch instrumentarium dat verduurzaming afdwingt, zoals invoering van een opruimplicht, lopen. • We zijn in gesprek met gemeenten in Zuid-Holland die geïnteresseerd zijn in circulaire zonne-energie en de toepassingen hiervan, zoals gebruik van tweedehandspanelen in wijken waar energie-armoede speelt. • Drie lopende en uitgevoerde initiatieven dragen bij aan de energie- en grondstoffentransitie: <ol style="list-style-type: none"> 1. Plastic P>Act challenge voor de industrie, gericht verwerking van mono-stromen en op chemische en mechanische recycling van plastics;

2.	Kennisontwikkeling d.m.v. Waste-2-value onderzoek en de resultaten daarvan vertalen naar positie en inzet vanuit provincie Zuid-Holland;		
3.	EBZ (Economic Board Zuid-Holland): gezamenlijke provinciale inbreng in taskforce circulair.		
<i>Kansen</i>		<i>termijn</i>	<i>belang</i>
Circulariteit opnemen in Regionale Energie Strategieën (RES'sen).		Kort	Randvoorw.
Circulaire productiefaciliteiten voor zonnepanelen, windmolens en batterijen vormen in potentie een waardevol (maak)industriecluster, dat een voortrekkende rol kan spelen in de transitie in de industrie. De eerste verkenningen daarnaar zijn gaande.		Lang	Randvoorw.
Ten aanzien van de energie- en grondstoffentransitie in de industrie: samen met taskforce Circulair van EBZ het HIC doorontwikkelen naar een duurzame grondstof hub waar onder meer plastics optimaal gescheiden worden en lastige materialen op grote schaal gerecycled worden.		Lang	Randvoorw.
Circulariteit meenemen bij verder verduurzamen van onze eigen energievoorziening bij provinciaal vastgoed.		Kort	Aanvullend
Samen met EBZ TF ontwikkelen van een grondstoffen visie gericht op 100% circulair, afbouw van fossiel en renewable (zon, wind, biobased materialen) energiebronnen.		Kort	Aanvullend
Onderzoeken van de mogelijkheden om batterijen voor circulariteit te benutten. Dit is nog een onontgonnen terrein.		Lang	Aanvullend

Ambitie 4: Een concurrerend Zuid-Holland
<p><i>Relatie met circulair</i></p> <p>Zuid-Holland kent een grote diversiteit aan bedrijven die grondstoffen gebruiken en dingen maken. Van Greenports tot maritiem en van bouw tot industrie. In de circulaire transitie speelt het MKB een belangrijke rol. Zowel voor de innovatie als in de opschaling in het samenspel met de grote bedrijven: er gaan veel materialen in om en het circulair potentieel is enorm. Dit vraagt om een ingrijpende transformatie op de lange termijn. Zo drijft de huidige Zuid-Hollandse industrie nu op fossiele bronnen. Dat gaat veranderen en krijgt vorm in onder andere de actieagenda van de Taskforce Circulair van de Economic Board Zuid-Holland, waarin de provincie samenwerkt met triple helix partijen uit de regio om versneld tot de transitie naar hernieuwbare en recyclebare grondstoffen te komen. Ook zijn er diverse circulaire industriële projecten die met behulp van provinciale subsidies verder kunnen opschalen. Bijvoorbeeld OBBOTEC-SPEX, die kleurstoffen en andere additieven uit afvalplastic kunnen verwijderen waardoor het weer als zo-goed-als-nieuw plastic ingezet kan worden.</p> <p>De circulaire transitie vraagt om een systeeminnovatie en draait niet alleen om techniek. De grootste uitdaging zit op de financiering, samenwerking en circulaire verdienmodellen. Digitalisering is bij die transitie een belangrijke factor. Zoals bij het in de kringloop houden van grondstoffen het registreren van waar deze grondstoffen zich bevinden. Bijvoorbeeld een digitale database die inzichtelijk maakt wanneer secundaire bouwmaterialen vrijkomen. Circulair ondernemen vraagt een goed innovatie-ecosysteem, netwerken en innovatie-instrumentarium. De circulaire economie onderscheidt zich op meerdere terreinen wezenlijk van de (oude) lineaire economie. Ketens en netwerken vragen om nieuwe vormen van samenwerking, de circulaire transitie vraagt om herhaalbaarheid en schaalbaarheid en om nieuwe vaardigheden van beroepspersoneel – denk aan vaardigheden op het gebied van remanufacturing en reparatie & refurbishment. Zuid-Holland kent een grote diversiteit en verspreiding van bedrijventerreinen. Hier liggen kansen voor verduurzaming op meerdere terreinen. Bovendien kunnen we ons als regio onderscheiden met een rijk vestigingsklimaat voor circulaire bedrijvigheid.</p>

Het restaureren van erfgoed is per definitie al circulair, er wordt immers al gerestaureerd in plaats van gesloopt of nieuw te bouwen. De manier waarop gerestaureerd wordt, met circulaire materialen, kan erfgoed nog meer circulair maken.

Wat doen we nu al

- In het economie domein binnen en buiten de provinciale organisatie zien we een veranderende visie op economische ontwikkeling: van lineaire groei naar brede welvaart. Onze visie is de motor achter de ondersteuning van circulaire startups, scale-ups en MKB.
- Ook werken we op meerdere fronten samen met een palet aan partners binnen diverse programma's. Denk aan CESI (circulaire economie smart industry), het SMITZH-programma (Smart Manufacturing Industriële toepassing in Zuid-Holland), EBZ, IQ (Innovation Quarter) en bij groeifondsaanvragen.
- Ons financieel instrumentarium zoals de subsidieregeling voor doorbraakprojecten en de MIT- en RNIZ-subsidieregelingen zetten we in om de circulaire transitie te versnellen.
- De innovatieve Greenports richten zich op het minimaliseren van afval (plastic, voedselverspilling) en het verwaarden van nuttige reststromen. Wij werken daarin nauw met hen samen en ondersteunen de sector.
- In de industrie bevorderen we innovatieve kennisontwikkeling en circulaire pilots. Zo is in 2022 met Zuid-Hollandse subsidie de PHA2USE pilotfabriek geopend, waar uit afvalwater bioplastisch wordt gemaakt.
- We ondersteunen Blue City, waarmee we startups, scaleups en bestaande bedrijven verbinden en de circulaire transitie helpen versnellen.
- In samenwerking met omgevingsdiensten faciliteren we afval- en restroomscans en brengen we bedrijven bij elkaar rondom reststromen. Zo helpen we ze de mogelijkheden om de handel in reststromen te verkennen. Een resultaat is de website <https://www.circulair.biz/> met een overzicht van bedrijventerreinen, grondstofstromen en kansen voor benutting ervan.
- Daarnaast is circulariteit nu opgenomen als criterium in de subsidieregeling 'Verduurzaming bedrijventerreinen Zuid-Holland'.

<i>Kansen</i>	<i>termijn</i>	<i>belang</i>
versterken van de rol van IQ (Innovation Quarter) en EBZ als motoren voor behoud van economische positie in een veranderend economisch veld (de diverse transities). IQ en EBZ door laten ontwikkelen als vertegenwoordigers van de nieuwe economie.	Kort	Randvoorw.
Voorsorteren op een veranderende ruimtevrage, zowel fysiek als in milieuruimte. Zeker voor de industrie is dit de komende decennia een wezenlijke opgave, wanneer het lineaire en het circulaire systeem nog deels naast elkaar bestaan.	Lang	Randvoorw.
Human capital: de circulaire transitie vraagt om specialistisch geschoold personeel. De vraag vanuit de markt is echter nog laag. Onze strategie is die vraag aanwakkeren, om vervolgens ons human capital beleid meer te richten op circulaire skills.	Lang	Randvoorw.
Creëren van meer experimenteerruimte in bestaande field- en living labs.	Kort	Aanvullend
Aanpassen van (innovatieve) subsidieregelingen zodat deze circulaire innovatie bij bedrijven stimuleren.	Kort	Aanvullend
Verkennen circulariteit in erfgoedprojecten, cultuur en toerisme en dit vertalen naar een plan van aanpak.	Kort	Aanvullend

Ambitie 5: Versterken natuur in Zuid-Holland

Relatie met circulair

Een van de principes van een circulaire economie is een regeneratieve natuur. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar hoe onze negatieve impact op de natuur kan verminderen, maar ook naar het herstel en juist gebruik maken van natuurlijke processen. Op deze manier met natuur omgaan betekent meer biodiversiteit, en organische reststromen en daarmee de nutriënten terugbrengen naar de bodem. Het sluiten van grondstoffenkringlopen en afbouw van winning van delfstoffen is hét mechanisme om herstel van wereldwijde biodiversiteit te bewerkstelligen. Maar ook dichterbij huis: ecologisch bermbeheer langs onze provinciale wegen en de meervoudige verwaarding van vrijkomende stromen uit openbaar groen, natuur en recreatiegebieden dragen bij aan een biodiverse én circulaire provincie.

Faunabeheer heeft een raakvlak met circulariteit: diersoorten geven door hun soms grote aantallen overlast aan omgeving. Dit kunnen interessante (voedsel)stromen zijn vanuit beheer van populaties. Denk aan ganzen, rivierkreeften en herten.

De thema's landbouw en circulariteit zijn nauw met elkaar verbonden. Grondstofkringlopen sluiten op bedrijfs-, keten- of regionaal niveau, water en bodemeigenschappen als leidend principe hanteren, benutten van reststromen en tegengaan van voedselverspilling zijn de vertaling van een duurzaam en toekomstbestendig landbouwbeleid naar een circulair Zuid-Holland. Nieuwe teelten, waaronder de teelt van biograndstoffen voor bijvoorbeeld de bouw, zijn een kansrijk nieuw landbouwperspectief. Meer circulariteit in de landbouw is dan ook een wezenlijke factor in het bereiken van een toekomstbestendige landbouwsector in onze provincie.

Schoon en zoet water wordt een steeds schaarsere grondstof. De kringloop van water sluiten om zoetwater binnen de keten te houden is essentieel (bijv. gietwater in de kas) Daarbij liggen er kansen in het hergebruik van afvalwater en het voeden van de bodem met deze nutriënten.

Waterbeleid is meer en meer als een dimensie van circulariteit te beschouwen, waar het immers ook draait om de transitie naar een verspillingvrije wereld waar nutriënten, koolstof en grondstoffen in de kringloop worden gehouden.

Wat doen we nu al

- Ondersteunen vernieuwersnetwerk 'Natuurlijke Reststromen' en samenwerken met partijen aan projecten om meervoudige verwaarding van natuurlijke reststromen en groene reststromen uit tuinbouw, landbouw en GFT mogelijk te maken. Hierin hebben wij tevens aandacht voor biodiversiteit.
- Met vernieuwers realiseren we doorbraakprojecten om natuurlijke reststromen in te zetten voor bouw, bodem en buitenruimte en daarmee de weg te plaveien voor andere transitie (o.a. in de bouw en de landbouw).
- Circulariteit in de landbouw is op kleine schaal al goed ontwikkeld. Biologische en kringlooplandbouw leveren zeker elders in Europa al een stevige bijdrage aan circulaire en andere duurzaamheidsopgaven. In Nederland, en ook in Zuid-Holland, zijn deze vormen van landbouw nog relatief weinig verbreid.
- Voedselverspilling en benutten van reststromen: thema in projecten rond onder meer Groene Cirkels.
- Verkennen van de potentie van nieuwe teelten en verdienmodellen voor de landbouw.
- Water als grondstof is prominent in het waterbeleid. Circulariteit is dan ook al stevig verankerd in het provinciale waterbeleid dat zich – waar het de grondstoffenkant betreft – richt op recycling van gietwater, de problematiek rond brijnlozingen, effluent van RWZI's en beter benutten van schoon (drink)water in industriële toepassingen. Waterdoelen, ook wanneer die vanwege 'water als grondstof' een facet vormen van circulariteit, worden binnen het beleidsveld Water aangepakt. We zien op dit moment geen aanleiding om vanuit het perspectief circulariteit andere keuzes te maken op het gebied van water beleid en -beheer.

<i>Kansen</i>	<i>termijn</i>	<i>belang</i>
Versnellen van mogelijkheden voor de teelt van (biobased) bouwmaterialen, i.k.v. nieuw perspectief ontwikkelen voor landbouw. De kans ligt in het meteen meenemen van biodiversiteits- en natuurdoelstellingen in deze verkenningen.	Kort	Randvoorw.
De ontwikkeling van de kringlooplandbouw: van niche en experiment naar mainstream. Daarbij actief sturen op het sluiten van grondstoffen kringlopen op verschillende niveaus, zodat externe inputs (kunstmest, soja) kunnen worden gereduceerd.	Lang	Randvoorw.
Externe factoren als de stikstofcrisis en toenemende grondstoffen-, voedsel- en energieprijzen zodanig benutten dat ze de noodzakelijke transitie ook daadwerkelijk verder helpen en bijdragen aan het sluiten van grondstof kringlopen.	Lang	Randvoorw.
In het kader van faunabeheer: hoogwaardig benutten van overlast gevende diersoorten (onder meer benutten als voedselbron).	Kort	Aanvullend
EU lobby op regelgeving ter bevordering van circulariteit in waterbeleid, waaronder verruiming van regelgeving voor hergebruik van effluent van AWZI's en hergebruik van zuiveringsslib.	Lang	Aanvullend

Ambitie 6: Sterke steden en dorpen

Relatie met circulair

Het versnellen van de woningbouw kan hand in hand gaan met circulair bouwen door in te zetten op industriële woningbouw. Deze vorm van bouwen is vaak modulair en losmaakbaar waardoor woningen aan het eind van de levensduur zijn te hergebruiken.

Circulaire keuzes vragen om ruimte. Zeker wanneer de circulaire samenleving in opbouw en de lineaire in afbouw naast elkaar bestaan is dit een complexe puzzel.

Door circulair te bouwen kan het grondstof gebruik en de CO₂ uitstoot in de bouwsector aanzienlijk worden verlaagd. Biobased materialen zoals hout kunnen worden gebruikt voor verschillende toepassingen zoals bouwblokken en isolatiemateriaal en kunnen helpen de woningbouw te verduurzamen. Door biobased te bouwen kan de bouw positief zijn voor de natuur, door de CO₂ opslag van gewassen. Door maatregelen voor klimaatadaptatie circulair uit te voeren grijpen meerdere duurzaamheidsthema's in elkaar en versterken zij elkaar.

Raakvlakken liggen op het gebied van afspraken over wonen en werken in de regio en het bieden van een passend woningaanbod voor alle doelgroepen. Onze inzet is altijd integraal en gericht op verschillende maatschappelijke opgaven. Voorbeelden zijn het gebiedsprogramma Hoeksche Waard, waarbij het behouden en versterken van de vitaliteit centraal staan en de ambitie 'Goeree-Overflakkee circulair in 2040'. Daarbij zijn er ook contacten met de woningbouwcorporaties, die een belangrijke actor vormen in transitie naar een circulaire bouweconomie. Met name modulair bouwen is voor hen interessant, aangezien dit de corporaties in staat stelt om tegen lage kosten de woning in de toekomst aan te passen aan veranderende woonbehoeften.

Wat doen we nu al

- Industrialisatie woningbouw en de campagne 'Zet de woning bouw aan': Provinciaal programma met de Bouwcampus om woningbouw op een industriële wijze te versnellen.
- Challenge toekomstbestendige woningbouw.
- Er wordt gewerkt aan een ruimtelijke strategie die vooruitblik naar een circulair Zuid-Holland en die onderzoekt wat de circulaire transitie vraagt van ons ruimtegebruik.
- Er worden flinke stappen gezet in het circulair maken van de bouwopgave en bestaande woningvoorraad. Denk hierbij aan diverse afsprakenkaders als het Convenant

<p>Toekomstbestendig bouwen, de Citydeal Circulair en Conceptueel bouwen en afspraken over circulariteit in woon-werk akkoorden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • in de recent aan minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) verzonden 'geactualiseerde inzet' het thema circulair prominent naar voren gebracht; in de uitwerking van deze inzet samen met o.a. VRO kijken hoe hier verdere stappen in te zetten. • Ondersteunen netwerk Biobased Bouwen, dat een nieuw kader voor de bouwsector ontwikkelt onder de naam Het Nieuwe Normaal. • Ondersteunen kennisopbouw rond circulair bouwen en helpen deze te verspreiden. • Deelname aan Citydeal Circulair en Conceptueel bouwen. 		
<i>Kansen</i>	<i>termijn</i>	<i>belang</i>
Verder consolideren van circulaire werkwijzen. Bv opnemen van circulaire eisen in verordeningen rond toekomstbestendig bouwen, onderzoeks- en motiveringsplicht, het integreren van de ruimtelijke circulaire strategie in het omgevingsbeleid en het opnemen van circulariteit (als integraal onderdeel van de duurzaamheidsopgave) in ons verstedelijkingsbeleid.	Kort	Randvoorw.
Benutten biobased grondstoffen en hergebruikt beton in industriële woningbouw.	Lang	Randvoorw.
Delen van kennis bij nieuwe gebiedsontwikkelingen.	Kort	Aanvullend
Stimuleren toekomstbestendig bouwen, gebruik makend van het Startup-in-Residence programma (SiR), ambities van woningbouwcorporaties in Leiden en de Bouwstroom Haaglanden.	Kort	Aanvullend

<p>Ambitie 7: Gezond en veilig Zuid-Holland</p> <p><i>Relatie met circulair</i></p> <p>Circulariteit en gezond en veilig hebben veel met elkaar te maken: het zijn beiden dimensies van een duurzame samenleving, waarbij het bereiken van circulariteit – sluiten van kringlopen, vermijden van emissies – een enorme bijdrage levert aan een gezonde en veilige provincie. Die bijdrage betreft name de vermindering van emissie van stoffen die de gezondheid schaden (denk aan zeer zorgwekkende stoffen, microplastics, fijnstof). Vergunningverlening vormt een belangrijk instrument om circulair werken te bevorderen. Het wettelijk kader hiervoor leunt nog sterk op restmateriaal als 'afval' in plaats van 'grondstof'. Dat is een belemmering.</p> <p>Klimaatadaptatie vergt veranderingen in alle opgaven van de provincie, net als circulair. Bij bijvoorbeeld biobased bouwen, een van de focus thema's vanuit circulair, valt ook winst te halen op klimaatadaptatie.</p> <p><i>Wat doen we nu al</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Programmatische aanpak voor afval en circulair met alle Zuid-Hollandse omgevingsdiensten is in ontwikkeling . • In beeld brengen van emissies van stoffen. • Beleidsverkenning naar afval sector in relatie tot circulaire economie en de bevoegdheden/rol van de provincie hierin. • Kennisschakelpunt ZZS. (Voor ZZS hebben we in ZH het strengste afvalbeleid van NL) • Samenwerking met omgevingsdiensten op circulair. O.a. binnen het netwerk 'Natuurlijke Reststromen' waar OZHZ een sleutelrol speelt. • Meedenken en werken aan de IPO 'bouwstenen visie: CE in relatie tot VTH. • De programma's Klimaatbestendig Zuid-Holland en Circulair Zuid-Holland trekken samen en afgestemd met elkaar op.
--

<i>Kansen</i>	<i>termijn</i>	<i>belang</i>
Ontwikkeling ZZS kennisschakelpunt, waarbij circulaire initiatieven (bijv. zonnepanelen en circulariteit) aangedragen worden vanuit vernieuwersnetwerken.	Kort	Aanvullend
Ondersteunen van diverse projecten met de Omgevingsdiensten om circulariteit te ondersteunen, o.a. het ontwikkelen van afwegingskaders rondom groene reststromen, circulaire vergunningen en juridische ondersteuning bij circulaire projecten.	Kort	Aanvullend
Circulair verankeren bij de omgevingsdiensten door bijvoorbeeld een traineeprogramma.	Kort	Aanvullend
Benutten van elkaars netwerken en methodiek (w.o. covenant klimaat adaptief bouwen) en zoeken naar mogelijkheden om de twee transities elkaar te laten versterken (o.a. biobased bouwen).	Kort	Aanvullend
Lobbyen in EU verband en hierin met gemeenten optrekken. Concreet punt is om als provincie bij Rijk te lobbyen dat de ontdoeners van afval verplicht zijn om te vermelden wat er in afval ziet waardoor het beter kan worden verwerkt.	Lang	Aanvullend

Ambitie 8: Financiën en organisatie

Relatie met circulair

In onze organisatie waar zo'n 2000 medewerkers werken gaan substantiële materialenstromen om: de elektronische apparaten waarmee gewerkt wordt bevatten kostbare grondstoffen; huisvesting, beheer en onderhoud van provinciaal vastgoed zijn terreinen met grote potentie voor verduurzaming, evenals catering met het oog op verpakkingsmateriaal en voedselverspilling. Daarnaast heeft de eigen organisatie een voorbeeldwerking. Onder het motto 'practice what you preach' geven we met een duurzame huishouding het goede voorbeeld aan alle medewerkers, elke dag weer.

Wat doen we nu al

Ons circulaire handelen komt tot uitdrukking in onze wijze van inkopen. In het provinciaal inkoop- en aanbestedingsbeleid hanteren we het 'pas toe of leg uit' principe. Op steeds meer terreinen kiezen we voor circulair in onze bedrijfsvoering. Enkele voorbeelden:

- FairPhone in assortiment van nieuwe bedrijfstelefoons.
- Verregaande reductie van voedselverspilling en gebruik van wegwerpverpakkingen in catering, vergroting vegetarisch en vegan aanbod.
- Huur ipv koop van diverse artikelen.
- Circulaire inrichting gebouw C, meerdere circulaire keuzes bij renovatie C-gebouw.
- Onderzocht wordt om aan te sluiten bij 'Haagse Hub' waarmee vervoersbewegingen worden teruggebracht.
- Hergebruik van restmateriaal, o.a. door toepassing in provinciale relatiegeschenken.
- Hergebruik van overtollige kantoorartikelen, incl. meubilair.
- Circulaire verwerking van oude dienstkleding.
- Circulaire opties in onze inkoop van producten en diensten.

<i>Kansen</i>	<i>termijn</i>	<i>belang</i>
Ondertekenen van het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Oprachtgeven en Inkopen (MVOI) 2022-2025. Het manifest biedt een uitgelezen kans om alle milieu- en sociale thema's en activiteiten die PZH uitvoert onder een paraplu te verenigen. Dit leidt tot het versterken van de zichtbaarheid van, en afstemming tussen, reeds lopende	Kort	Randvoorw.

(inter)provinciale trajecten rond MVOI, en tot meer helderheid over de samenhang tussen de verschillende (duurzaamheids)thema's.		
Circulariteit in onze bedrijfsvoering: betere communicatie naar rest van de organisatie, beter zichtbaar maken wat er al gebeurt.	Kort	Aanvullend
Circulaire catering (in samenhang met focus op gezondheid) consequenter binnen de eigen organisatie hanteren.	Kort	Aanvullend
Communicatie naar medewerkers over eigen gedrag en mogelijkheden om circulair te werken (afvalscheiding, tegengaan (voedsel)verspilling, gebruik herbruikbare bekertjes, etc.	Kort	Aanvullend
Leerervaringen rondom circulariteit bij de renovatie van gebouw C benutten voor verduurzaming overig provinciaal vastgoed en daarbuiten	Kort	Aanvullend